

บทคัดย่อ

สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม ได้กำหนดโครงการส่งเสริมผลักดันเมืองพัทยาให้เป็นเครือข่ายวัฒนธรรมสร้างสรรค์โลก เพื่อส่งเสริมให้เมืองที่มีความพร้อมทางวัฒนธรรมต่าง ๆ เป็นเครือข่ายเมืองวัฒนธรรมของยูเนสโก (UNESCO –United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) ตามปฏิญญาสากลว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมและการสร้างสรรค์ทางวัฒนธรรมอันสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ ๑๐(พ.ศ.๒๕๕๐-๒๕๕๔) ว่าด้วยยุทธศาสตร์การสร้างเสริมความเข้มแข็งของชุมชนและสังคมให้เป็นรากฐานที่มั่นคงของประเทศ ซึ่งให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนำภูมิปัญญาไทยและวัฒนธรรมท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์มูลค่าของสินค้าและบริการ โดยรักษาคุณค่าเอกลักษณ์ของท้องถิ่นอย่างเข้มแข็งและสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรมขององค์การ UNESCO ในมาตราที่ ๗ ในเรื่องมรดกทางวัฒนธรรมในฐานะบ่อเกิดแห่งการสร้างสรรค์ และมาตราที่ ๕ ว่าด้วยเรื่องนโยบายทางวัฒนธรรมในฐานะที่เป็นตัวกระตุ้นที่ทำให้เกิดการสร้างสรรค์

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่า “เมืองพัทยา” มีองค์ประกอบและศักยภาพทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความพร้อมของชุมชนในการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ และมีการใช้พัทยายเป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นประจำทำให้เมืองพัทยามีศักยภาพที่สามารถพัฒนาให้เป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาภาพยนตร์ และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO พัทยา : เมืองแห่งภาพยนตร์ การศึกษาวิจัยในส่วนของประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาและการส่งเสริมพัฒนาเมืองพัทยให้เป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาเมืองแห่งภาพยนตร์ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยศึกษาด้านประวัติศาสตร์ที่ต้องมีสิ่งเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับบริบทและวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

จากเหตุดังกล่าวจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ที่เกี่ยวข้องกับเมืองพัทยา เช่น การผลิต การจัดจำหน่าย การทำธุรกิจด้านภาพยนตร์ เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการสมัครขอการรับรองจาก UNESCO ให้เมืองพัทยเป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์สาขาภาพยนตร์ โดยมีหลักการสำคัญคือ ให้ดำรงความหลากหลายของมรดกภูมิปัญญาทางศิลปวัฒนธรรม และส่งเสริมให้มีการต่อยอดอย่างรู้คุณค่าและมูลค่าอันส่งผลให้มรดกทางภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมของเมืองพัทยาได้รับการถ่ายทอดและพัฒนา และมีความหลากหลายมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นไปตามปฏิญญาสากลขององค์การ UNESCO อันจะนำไปสู่การเผยแพร่ชื่อเสียงของประเทศ และสร้างรายได้ทางเศรษฐกิจที่เกิดจากการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ยั่งยืน และเสริมสร้างความร่วมมือในการพัฒนาศิลปะกับเครือข่ายเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ในประเทศอื่นๆ ต่อไป

ในการศึกษาข้อมูลประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาได้มีการศึกษาข้อมูลในด้านต่างๆ ดังต่อไปนี้

๑. ข้อมูลภาพและเสียงภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศที่มีการถ่ายทำในเมืองพัทยา เนื่องจากยังไม่มีหน่วยงานใดเก็บรวบรวมข้อมูลภาพยนตร์ไทยที่ถ่ายทำในเมืองพัทยามาก่อน ทำให้ต้องมีการศึกษาข้อมูลภาพยนตร์ไทยที่มีการสร้างและการฉายในประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ. ๒๔๖๖ ซึ่งมีภาพยนตร์ไทยเรื่องแรกที่สร้างและฉายในประเทศไทยเรื่อง นางสาวสุวรรณ มาจนถึงวันที่ ๓๑ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๕๔ จำนวนทั้งหมด ๔,๒๐๗ เรื่อง และบางส่วนของภาพยนตร์ไทยที่สร้างและฉายในปี พ.ศ. ๒๕๕๕ จากภาพยนตร์ไทยทั้งหมดนี้ ตรวจสอบภาพยนตร์ไทยที่มีการถ่ายทำในเมืองพัทยาจำนวน ๑๒ เรื่อง ในจำนวนนี้มีภาพยนตร์ไทยที่สร้าง กำกับการแสดง และแสดงนำ เป็นเรื่องสุดท้ายของพระเอกยอดนิยมของไทย คือ มิตร ชัยบัญชา ในภาพยนตร์เรื่อง อินทรีขอม ซึ่งทำให้พระเอกยอดนิยมเสียชีวิตจากอุบัติเหตุเครื่องบินขณะถ่ายทำภาพยนตร์เรื่องนี้ ณ บริเวณหาดคลองตาลจอมเทียน เมืองพัทยา เมื่อวันที่ ๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๑๓ นอกจากนี้ภาพยนตร์ไทยเรื่องนี้ ยังมีภาพยนตร์ไทยที่กำกับโดย นายฉลอง ภักดีวิจิตร อีก ๓ เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์ไทยเรื่อง ทองภาค ๑ ทองภาค ๒ และทองภาค ๔ มีภาพยนตร์ไทยที่กำกับโดยหม่อมเจ้าทิพย์ฉัตร ฉัตรชัย ๒ เรื่อง ได้แก่ ภาพยนตร์ไทยเรื่อง เพลิ้น และ หากคุณรักใครสักคน ภาพยนตร์ไทยที่กำกับโดยหม่อมเจ้าชาตรีเฉลิม ยุคล ๑ เรื่อง คือ เฮโรอีน ภาพยนตร์ไทยที่กำกับโดยแดนนี่แปงและอิกซ์ไซด์ แปง เรื่อง บางกอกแดนเจอร์ส เพชรฆาตเงียบอันตราย ภาพยนตร์ไทยที่กำกับโดยนายยุทธเลิศ สิปปภาค เรื่อง สายล่อฟ้า และเรื่อง อีต๋มตายแน่ ภาพยนตร์ที่กำกับโดยนายพิศาล อัครเศรณี เรื่อง เพลงสุดท้าย และเรื่อง She เรื่องรักระหว่างเธอ กำกับโดยนางสาวสรัญญา น้อยไทย

นอกจากภาพยนตร์ไทยเรื่องยาวแล้ว ยังมีละครโทรทัศน์ไทยที่ถ่ายทำในพัทยา ได้แก่ สูตรเสน่หา และ สาวเร็ดเชิดโศค

สำหรับภาพยนตร์ต่างประเทศที่ถ่ายทำในเมืองพัทยา ไม่มีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกรมส่งเสริมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬามาก่อน มีเพียงข้อมูลจำนวนภาพยนตร์ต่างประเทศที่มีการถ่ายทำในประเทศไทย ประเทศที่เข้ามาถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทย ประเภทของภาพยนตร์ที่เข้ามาถ่ายทำ และจำนวนเงินที่ใช้จ่ายในการถ่ายทำภาพยนตร์ในประเทศไทยเท่านั้น จากการตรวจสอบข้อมูลพบว่า มีภาพยนตร์ต่างประเทศที่ถ่ายทำในเมืองพัทยารวม ๕ เรื่อง ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์อินเดีย ได้แก่ เรื่อง Golmaal: Fun Unlimited เรื่อง Zinda เรื่อง Contract เรื่อง Mate Bohu Kari NeiJa เรื่อง Ready เรื่อง Bloody Isshq นอกจากนี้ยังมีภาพยนตร์ฮ่องกง ชื่อไทยว่า เร็วทะลุนรก ชื่ออังกฤษคือ The Legend of Speed ภาพยนตร์เนเธอร์แลนด์เรื่อง Simon และภาพยนตร์สหรัฐอเมริกาเรื่อง Take Off to Pattaya

ยังมีมิวสิกวิดีโอจากต่างประเทศจำนวนมากที่ถ่ายทำในเมืองพัทยา เช่น มิวสิกวิดีโอของประเทศเกาหลีใต้

๒. ข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในอาชีพเกี่ยวข้องกับภาพยนตร์หรือทนายทนาย เกี่ยวกับภาพยนตร์ที่มีการถ่ายทำในพัทยา จากการติดต่อขอสัมภาษณ์ผู้กำกับภาพยนตร์ไทยที่ถ่ายทำในเมืองพัทยา มีเพียงคุณฉลอง ภักดีวิจิตร ที่สะดวกให้สัมภาษณ์ ทำให้ทราบข้อมูลและประสบการณ์ในการสร้างภาพยนตร์ไทยในเมืองพัทยาว่า เมืองพัทยามีข้อเด่นในด้านการมีสถานที่กลางแจ้งให้ถ่ายทำภาพยนตร์ได้หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นฉากทะเล ภูเขา ฉากใต้น้ำ ฉากในท้องฟ้า ฉากสถานที่อาคาร ถนนหนทาง ซึ่งค่อนข้างครบถ้วนตามที่บทในภาพยนตร์ต้องการ โดยไม่จำเป็นต้องสร้างฉากจำลองในโรงถ่ายเพิ่มเติม นอกจากนี้พัทยายังมีโรงแรมและที่พักมาตรฐานหลากหลาย และเพียงพอสำหรับกองถ่ายทำภาพยนตร์ทุกขนาด การก่อสร้างโรงแรมที่พักมีความสวยงาม สามารถใช้เป็นฉากในการถ่ายทำภาพยนตร์ได้อีกด้วย เมืองพัทยายู่ไม่ไกลจากกรุงเทพมหานคร มีถนนหนทางมาตรฐานสามารถเดินทางได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัยใกล้ๆ กับเมืองพัทยายังมีสนามบินอู่ตะเภา ที่สามารถรองรับเครื่องบินขนส่งขนาดใหญ่ และเครื่องบินโดยสารส่วนตัวทุกขนาด ใช้เป็นที่จอดของเครื่องบิน และขนส่งอุปกรณ์ถ่ายทำภาพยนตร์ที่ต้องนำเข้าจากต่างประเทศได้ดี อีกทั้งยังมีกองทัพอากาศ หน่วยนาวิกโยธิน ที่สามารถขอเช่าเครื่องบิน เรือ อากาศยาน โขปถรณ์ กำลังพล หรือแม้แต่ฐานทัพ ในการเข้าประกอบฉากในการถ่ายทำภาพยนตร์ได้อย่างสะดวก เมืองพัทยายังเป็นเมืองตากอากาศที่สวยงาม มีแหล่งบันเทิงมากมาย จึงสามารถใช้เป็นที่พักผ่อนหย่อนใจหลังการถ่ายทำสำหรับดารานักแสดง และทีมงานสร้างภาพยนตร์ได้เป็นอย่างดี

แต่สิ่งที่พัทยายังขาดแคลนได้แก่ แรงงานมีฝีมือสำหรับสนับสนุนกองถ่ายทำภาพยนตร์ ยังต้องมีการเคลื่อนย้ายบุคลากรเหล่านี้จากกรุงเทพมหานครเข้าไปถ่ายทำภาพยนตร์ และยังไม่มียุโรปในบริการด้านเทคนิคหลังการถ่ายทำในเขตเมืองพัทยา ยังต้องส่งภาพยนตร์ที่ถ่ายทำแล้วมาทำการล้าง พิมพ์ฟิล์ม ตัดต่อ มิกซ์เสียง ทำเทคนิคพิเศษด้านภาพและเสียง ในห้องแล็บในกรุงเทพมหานคร อย่างไรก็ตามจุดด้อยที่กล่าวข้างต้นไม่ใช่อุปสรรคสำคัญสำหรับการถ่ายทำภาพยนตร์ในเมืองพัทยา เพราะสิ่งที่ขาดแคลนเหล่านี้สามารถนำเข้าหรือดำเนินการได้ในกรุงเทพมหานคร ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากเมืองพัทยา และสามารถเดินทางได้สะดวกโดยใช้เวลาไม่นาน

๓. ข้อมูลโรงภาพยนตร์ในอดีตของเมืองพัทยา ข้อมูลระบบการจัดจำหน่ายภาพยนตร์สายตะวันออก และบทสัมภาษณ์ผู้จัดจำหน่ายภาพยนตร์สายตะวันออก จากตรวจค้นข้อมูลพบว่าโรงภาพยนตร์ที่เก่าแก่ที่สุดของเมืองพัทยาคือ โรงภาพยนตร์สยามนิมิต เปิดดำเนินการเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๗ ปัจจุบันเหลือเพียงโครงสร้างอาคาร ไม่ได้เปิดให้บริการฉายภาพยนตร์แต่เนื่องจากโครงสร้างอาคารเป็นคอนกรีตเสริมเหล็กมีความแข็งแรง สามารถปรับปรุงใช้เป็นโรงภาพยนตร์ชุมชน เพื่อให้บริการด้านการฉายภาพยนตร์และเป็นพิพิธภัณฑ์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยาได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังสามารถใช้โรงภาพยนตร์สยามนิมิตแห่งนี้เป็สถานที่จัดกิจกรรมด้านภาพยนตร์ระดับชาติ เช่นงานประกาศผลรางวัลภาพยนตร์ไทยยอดเยี่ยมประจำปี รางวัลสุพรรณหงส์ เนื่องจากโรงภาพยนตร์มีความจุที่นั่งมากกว่า ๖๐๐ ที่นั่ง นับเป็นโรงภาพยนตร์ขนาดใหญ่ เมื่อเทียบกับโรงภาพยนตร์ระบบมัลติเพล็กซ์ของเมืองพัทยามีอยู่ในปัจจุบัน

การใช้เงินปรับปรุงโรงภาพยนตร์จะไม่สูงมาก เนื่องจากโครงสร้างอาคารยังมีความแข็งแรงปลอดภัยในการใช้งาน ประกอบกับเจ้าของอาคารยินดีให้ความร่วมมือกับภาคราชการในการใช้ประโยชน์โรงภาพยนตร์เพื่อประโยชน์ของชุมชนชาวพญาโดยส่วนรวม

ในด้านข้อมูลระบบการจัดจำหน่ายภาพยนตร์สายตะวันออก พบว่า ระบบการจัดจำหน่ายภาพยนตร์ในต่างจังหวัดของประเทศไทย จะเรียกว่า สายหนังเดิมมี ๗ สายได้แก่ สายเหนือ สายใต้สายอีสาน สายตะวันออก สายแปดจังหวัด สายชานเมือง สายเวียงจันทร์ และพนมเปญ แต่ภายหลังประเทศลาว และกัมพูชา เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง สายเวียงจันทร์และพนมเปญ จึงยกเลิกไปเหลือเพียง ๖ สาย สายหนังในแต่ละสายนั้นมีการบริหารกิจการของสายไม่แตกต่างกันมากนัก

การบริหารสายหนังสายตะวันออกในปัจจุบันเหลือเพียงบริษัท สมานฟิล์ม จำกัด ที่ยังประกอบการอยู่ ตามประเพณีนิยมที่ถือปฏิบัติกันในการบริหารจัดการจำหน่ายภาพยนตร์นั้น ถือว่าอาณาเขตความรับผิดชอบของสายภาพยนตร์สายนี้ ถือเอาภาคตะวันออกทั้งภาคอยู่ในความดูแลของสายหนังสายนี้ซึ่งประกอบด้วย ๘ จังหวัดได้แก่ ชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด ฉะเชิงเทรา สระแก้ว ปราจีนบุรีและนครนายก มีศูนย์อยู่ที่ชลบุรี

๔. เปรียบเทียบข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ภาพยนตร์ของเมือง Bradford กับข้อมูลประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพญาพบว่าเมือง Bradford มีประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์มาตั้งแต่ปี พ.ศ.๒๔๓๗ โดยเริ่มจากการฉายภาพยนตร์เป็นครั้งแรก ต่อมาก็มีพัฒนาการไปสู่การสร้างภาพยนตร์ และต่อมามีการอพยพตั้งถิ่นฐานของชาวเอเชียใต้ในเมือง Bradford นักธุรกิจชาวอินเดียที่มีเงินทุนได้ลงทุนตัดแปลงโรงละครเก่า เพื่อเป็นโรงภาพยนตร์สำหรับฉายภาพยนตร์จากประเทศอินเดีย ซึ่งปัจจุบันก็เปลี่ยนแปลงฉายภาพยนตร์จากทั่วโลก สำหรับเมืองพญามีประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์เริ่มในปี พ.ศ.๒๕๐๗ จากการเริ่มมีโรงภาพยนตร์แห่งแรกคือสยามนิมิต เช่นเดียวกับเมือง Bradford แต่ตามหลังไปกว่า ๗๐ ปี ประวัติศาสตร์ส่วนใหญ่จะโดดเด่นในการเป็นสถานที่ในการถ่ายทำภาพยนตร์ ทั้งภาพยนตร์ไทยและภาพยนตร์ต่างประเทศ

จากการศึกษาข้อมูลทั้ง ๔ ด้านแล้ว ก็จะนำไปสู่การจัดทำข้อเสนอแนะการพัฒนายุทธศาสตร์เพื่อการพัฒนาเมืองพญาให้เป็นเมืองภาพยนตร์พบว่า “เมืองพญา” มีองค์ประกอบและศักยภาพทั้งในด้านประวัติศาสตร์ ปัจจัยโครงสร้างพื้นฐาน สิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ความพร้อมของชุมชนในการรองรับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ มีการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการบันเทิงอย่างสม่ำเสมอ และมีการใช้พญาเป็นสถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์ต่างประเทศเป็นประจำทำให้เมืองพญาเป็นเมืองที่สามารถพัฒนาให้เป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาภาพยนตร์ และเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม ในการสมัครเข้าร่วมเป็นสมาชิกเครือข่ายเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO พญาสาขาเมืองภาพยนตร์

ในการศึกษาวิจัยส่วนของประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพญาซึ่งเป็นหนึ่งในองค์ประกอบสำคัญในการพัฒนาและการส่งเสริมพัฒนาเมืองพญาให้เป็นเมืองวัฒนธรรมสร้างสรรค์ของ UNESCO สาขาภาพยนตร์ ให้มีความสมบูรณ์มากขึ้น โดยศึกษาด้านประวัติศาสตร์ที่ต้องมี

สิ่งเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมภาพยนตร์ โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับบริบท และวัฒนธรรมของชุมชนและท้องถิ่น

เมื่อพิจารณาปัจจัยข้อมูลประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของเมืองพัทยา เปรียบเทียบกับเมืองเบอร์ฟอร์ดแล้ว พบว่าข้อมูลด้านประวัติศาสตร์ด้านภาพยนตร์ของพัทยามีย้อนหลังไปไม่มากพอที่จะใช้เป็นปัจจัยหลักแห่งความสำเร็จในการขึ้นขอรับการส่งเสริมจากองค์การยูเนสโก เพื่อให้เมืองพัทยากลายเป็นเมืองเครือข่ายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประเภทเมืองภาพยนตร์ได้ แต่เมื่อพิจารณาปัจจัยด้านที่พัทยามีความโดดเด่นในด้านการเป็นเมืองแห่งความบันเทิง ความสนุกสนานแล้ว โอกาสที่จะใช้จุดเด่นด้านความพร้อมสำหรับการจัดกิจกรรมด้านภาพยนตร์ โดยเฉพาะการจัดเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติในระดับ World Class จะมีความเป็นไปได้สูงในการขึ้นขอรับการส่งเสริมจากองค์การยูเนสโก เพื่อให้เมืองพัทยากลายเป็นเมืองเครือข่ายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประเภทเมืองภาพยนตร์ ดังนั้นยุทธศาสตร์ด้านการจัดกิจกรรมภาพยนตร์นานาชาติขนาดใหญ่ที่เมืองพัทยามีความพร้อมในด้านสถานที่ การอำนวยความสะดวกในการจัดงาน ที่พัก การเดินทาง และที่สำคัญที่สุด เมืองพัทยามีบุคลากรชาวต่างประเทศที่มีประสบการณ์ ความรู้ความเชี่ยวชาญในธุรกิจภาพยนตร์ ฟานักและประกอบอาชีพสื่อมวลชนในเมืองพัทยามากกว่า ๒๐ ปี ย่อมเป็นปัจจัยแห่งความสำเร็จในการผลักดัน ให้เมืองพัทยากลายเป็นศูนย์กลางแห่งเทศกาลภาพยนตร์นานาชาติในภูมิภาคเอเชีย เทียบเคียงได้กับเมืองคานส์ ประเทศฝรั่งเศส โดยมีต้องรอกการประกาศส่งเสริมจากองค์การยูเนสโก เพื่อให้เมืองพัทยากลายเป็นเมืองเครือข่ายเศรษฐกิจสร้างสรรค์ ประเภทเมืองภาพยนตร์แต่อย่างใด